

GEREK SINİMLERİMİZ, GÜDÜLER VE MUTLULUK

Reha Alpay

Binlerce yıldır insanlığın kafasını yoran en önemli sorunlardan biri, davranışlarımızın neyin yönlendirdiği ya da daha mutlu olmak için hangi güdülerimizin davranışlarımızı belirlediği sorunu. Doğduğu andan itibaren insan, hangi gereksinimleri duyuyor ve hangi gereksinimlerin tatmin edilmesi onu nasıl mutlu ediyor? Yeni gereksinimler nasıl geliyor ve bu bizim mutluluğumuzu nasıl etkiliyor? Hatta belki de uygarlığı bu sorunlara yaklaşımla ölçmek gerek. İlk mekanik buluşları gerçekleştiren erken uygarlıklarda insan davranışlarına akılcı bir

Belirli bir yaşa gelen her sağlıklı çocukta görülen çevresindeki şeyleri öğrenme ve onları anlama güdüsü, zamanla eğitim yoluyla tersine çevrilerek sonuçta anlaşılması zor olan şeylere ilgi göstermeme şeklinde değiştirilebilir.

insanın nasıl bir toplumda daha mutlu olabileceği irdelenecek.

Her şeyden önce temel bir iki kavramı açmamız gerekiyor. İnsan davranışlarını çeşitli kategorilerde ele almak mümkün. Bunlardan önemli bir bölümü belirli bir güdüyle ortaya çıkan davranışlar. Sözelimi, açlık duyan bir bebeğin annesinin memesine saldırması gibi. Burada güdülenmeye yol açan açlık duygusu. Açlık ise beslenme gereksiniminin yarattığı bir duygu. İnsanda görülen birçok güdüden farklı olarak bebeğin memeye saldırması hayvanlarda da olan bir içgüdü. Bu,

yaklaşım henüz ortaya çıkmamışken, antik Helen kentlerinde filozofların bu konuya kafa yorduklarını görüyoruz. Bu konuda farklı uygarlıklarda değişik yaklaşımlar da görmekteyiz. Aydınlanma dönemiyle birlikte derinleşen tartışmalar geçen yüzyılda geliştirilen teoriler ile evrildi. Bu yazı bu teorilere eleştirel bir bakışla mevcut teorileri aşmaya yönelik bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlıyor. Sonuçta da

milyonlarca yıldır genlere işlenmiş bir güdü ve bunun öğrenilmesi gerekmiyor ya da eğitimle değiştirilme şansı olan bir güdü değil. Oysa belirli bir yaşa gelen her sağlıklı çocukta görülen çevresindeki şeyleri öğrenme ve onları anlama güdüsü, zamanla eğitim yoluyla tersine çevrilerek sonuçta anlaşılması zor olan şeylere ilgi göstermeme şeklinde değiştirilebilir. Dolayısıyla bu güdüden içgüdü diye söz etmek olanaklı değil; çünkü toplumsal eğitimle geliştirilmesi ya da köreltilmesi sözkonusu.

Öte yandan insan davranışlarından söz ederken tüm davranışların belirli bir güdüyle ortaya çıkmadığını da saptamak gerek. Sözelimi, bir ses duyduğumuzda veya bize bir şey söylendiğinde yüzümüzün ifadesi değişiyor. Genelde bu yalnızca duygularımızın dışavurumudur ve belirli bir gereksinimi karşılamaya yönelik olmayabilir. Aynı şekilde konuşurken yaptığımız hareketler, kendimizi ifade etmeye yönelik davranışlardır. Güdüler ise bizi belirli bir gereksinimimizi karşılamak için yaptığımız davranışlara yönlendiriyor. Bu gereksinimlerimizin karşılanması ise bizim mutlu olmamızı sağlıyor ya da bizi daha mutlu ediyor.

Geçen Yüzyıldaki Tartışmalar

Öncelikle insan davranışlarını yönlendiren güdülere girmeden önce “*insanların değişmez ortak bir doğası var mı?*” sorusuna yanıt vermek zorundayız.

Eğer insanın doğası toplumdan topluma, kültürden kültüre değişen görece bir şey ise

böyle bir tartışmaya girmenin de bir anlamı olmaz. Bugüne değin yapılan antropolojik ve diğer araştırmalar insan davranışlarının her koşulda belirli ortak özellikler gösterdiğini kanıtıyor. Ancak iklimsel, coğrafi ve diğer maddi koşulların bu davranışlarda belirli bir çeşitliliğe yol açtığı da gözlemlenmektedir. Binlerce yıllık birikimlerle ortaya çıkan kültürler ise bu çeşitliliği daha da zenginleştirmektedir. Bununla birlikte bu davranış çeşitliliği, insanı güdüleyen gereksinimleri değiştirmemekte, yalnızca aynı güdülerin farklı ortamlarda ve kültürlerde farklı davranışlara yolaçtığı göstermektedir. Sözelimi bir toplumda bir kişinin kendisini içinde yaşadığı topluma kabul ettirmesinin yolu bireysel başarıdan geçerken bir diğer toplumda yalnızca ortak değerlere uyum sağlamak bu amaç için yeterli olabilir. Ancak her iki durumda da gereksinim aynıdır: içinde yaşadığı toplumun onu bir parçası olarak benimsemesi ve saygı duyması.

İnsanın doğasından ve bu doğadaki güdülerden söz ederken iki eğilim öne çıkmaktadır.

Yüzyıllardır ağır basan birinci eğilim, insanın içinde onu kötülüğe yönelten güdülerin baskın olduğunu ve bu güdülerin tanrı korkusuyla ve diğer otoriter yöntemlerle bastırılması gerektiğini savunur. Bu düşünüş tarzı geçen yüzyıldaki kimi laik psikologların içgüdülere dayalı analizlerinde dahi gözlemlenebilir.

İkinci eğilim ise hümanist psikoloji olarak da nitelenen tezlerle birlikte geçen yüzyılda düşünsel planda üstünlük kazanmıştır. Bu noktayı Erich Fromm'un konuya yaklaşımını özetleyerek açıklığa kavuşturabiliriz. Fromm, insanda hem olumlu hem olumsuz potansiyellerin olduğundan, ancak uygun koşullar sağlandığında olumlu potansiyellerin öne çıkacağını söylüyor. Nasıl ki toprağa düşen bir kozalak, kendisini gerçekleştirip ağaca dönüşmek için suya, güneşe, minerallere ve uygun bir sıcaklığa gereksinim duyuyorsa, insanın da olumlu potansiyellerini yaşama geçirmesi için gereksinimlerinin karşılanacağı bir toplumsal ortama gereksinimi vardır. Susuz ortamda ya da uygun olmayan bir toprakta yetişen ağaç nasıl hastalıklı oluyorsa, temel gereksinimlerin sağlanamadığı sağlıklı bir toplumsal ortam da sağlıklı insanlar üretir. Ortamın sağlıksızlığından yola çıkarak insanın doğası itibariyle kötü olduğu ya da şiddete yönelik veya baskıcı olduğunu

düşünmek sorunun özünü görememektir.

Mutluluğu tanımlarken açılması gereken bir diğer konu, topluma uyum sağlamak ile mutluluk arasındaki ilişkidir.

Sözelimi, çok popüler olmak mutlu olmayı kendiliğinden sağlar mı?

Ya da, bireysel düzeyde nasıl mutlu olunacağını

öğreten bir çok kitap var; bunlar gerçekten mutluluğun yolunu açabilir mi? Bu soruya uç bir örnekle, zincire bağlanmış bir kölenin kendi kendisini mutlu olduğuna inandırması ile mutlu olup olamayacağını kendimize sorarak yanıt bulabiliriz. Mutluluk insanın kendi kendisini rahatlatması ya da toplumun kendisinden beklediği her şeyi yapması ile ulaşılacak bir şey olsaydı belki de toplumsal gelişme diye bir şey olmazdı. İnsan mutluluğa, gereksinimlerini karşılayarak ve kendisini gerçekleştirerek ulaşır. Bu, kimi zaman toplumun beklediği davranışlarla değil aksine ona seçenekler yaratarak olmak zorundadır. Potansiyellerini gerçekleştirmeye, kendisini aşmaya çalışmayan bir kişinin gerçekten mutlu olduğundan söz etmek biraz zordur.

Günümüzde gereksinimler ve davranışlarımızı yönlendiren güdüler alanında en yaygın kabul gören tezler hümanist psikolog Abraham Maslow'un tezleri olmuştur. 1930'larda geliştirdiği ve 1940'larda yayınlanan bu tezlerde Maslow gereksinimlere doğrusal ve hiyerarşik (sıradüzensel) bir yaklaşım getirmiştir. O dönemde hâkim olan genel teorik yaklaşımlarla uyumlu olan bu tezler günümüzde de benimsenmektedir. Maslow esas olarak belirli gereksinimlerin diğerlerine göre öncelik taşıdığını ve ancak bunlar tatmin edildikten sonra insanın bir üst düzeyde gereksinimlere güdüldüğünü saptamış ve bu gereksinimleri hiyerarşik bir şekilde sınıflayarak, fizyolojik gereksinimler, güvenlik, sevgi ve ait olma, özsaygı ve itibar, gönü olarak da kendini gerçekleştirme gereksinimi olarak sıralamıştır. Her ne kadar bazı durumlarda bu sıralamanın tam olarak gerçekleşmeyeceğini belirtmiş olsa da, bu yaklaşımı iş yaşamına uyarlaması onu tezlerini daha mekanikleştirmeye yöneltmiştir. Hatta gereksinimlere bireysel açıdan bakması ve onların

Mutluluk insanın kendi kendisini rahatlatması ya da toplumun kendisinden beklediği her şeyi yapması ile ulaşılacak bir şey olsaydı belki de toplumsal gelişme diye bir şey olmazdı.

gelişmesini sağlayan toplumsal yapılar açısından bakmaması Maslow'u daha da tutucu olmaya yöneltmiştir.

Bu yazıda Maslow'un özellikle ölümünden önceki son dönemdeki yaklaşımlarının eleştirisine girmeyeceğim. Bunun yerine toplumsal bir bakış açısıyla bugüne değin hep doğrusal olarak görülen gereksinimlerin aslında nasıl iç içe ve birbirleri ile bağlantılı olduğunu üç boyutlu bir modelle açıklamaya çalışacağım. Her ne kadar boyut sayısı daha artırılabilirse de üç boyutun konuyu kavramak açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.

Fizyolojik Gereksinimler

Maddi gereksinimler olarak da nitelenebilecek olan bu kategori, hava, su, yiyecek, (ya da yiyeceklerin içerdiği protein, vitamin, mineraller v.s.) ve barınak gibi gereksinimlerdir. Artıkların vücuttan atılması, fiziksel olarak aktif olmak, uyku, dinlenme, fiziksel acıdan kaçınma, seks ve diğer zevkler de bu gereksinimler içindedir. Bunlar arasında hiyerarşik bir ilişkiden söz etmek olasıdır. Sözelimi karnı aç olan birisi barınacak bir yer kaygısı içine düşmez, çünkü önce açlık sorununu çözmek durumundadır. Susuzluk bundan daha da önemlidir, çünkü açlığa bir kaç hafta dayanılabilir, ama susuzluğa değil. Ancak modern insan açısından baktığımızda bu gereksinimler çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. En yoksulu için bile açlık ve susuzluk sorunu olmayan modern insan için bu gereksinimlerin karşılanmasındaki nitelik asıl sorundur. Sözelimi modern tüketim toplumlarındaki bir çok insan, toplumda statü ölçüsü olan televizyon, video gibi ürünlere para ayırırken yediği yiyeceklerin kalitesinden vazgeçebilmektedir. Sonuçta bu şekilde uzun vadedeki sağlığından vazgeçmekte olduğunun bilincinde de değildir.

Öte yanda bir çok insan işe maddi gereksinimlerini karşılamaktan ötede bunları daha konforlu bir ortamda gerçekleştirmek için günlük yaşamını zorlaştırmaktan kaçınmamaktadır. Bu insanlar daha iyi bir evde yaşamak, daha lüks tatil yapabilmek gibi hedefler için genel olarak yaşam kalitesinin daha düşük olduğu büyük kentlere göç etmekte ve uzun saatler boyunca çalışmayı göze almaktadır. Bu arada işe gitmek için saatlerini trafikte harcamakta, kirli havaya, büyük kent gürültüsüne katlanmaktadır. Burada fizyolojik gereksinimler ile diğer tipteki gereksinimler arasındaki karmaşık ilişkiyi görebiliyoruz. Fizyolojik ihtiyaçları

gereksinimlerin birinci boyutu olarak ele alırken, bu ilişkileri ileriki bölümlerde açmaya çalışacağım.

Denetim Gereksinimi

Maslow'un teorisinde güvenlik gereksinmesi olarak konulmuş olan bu gereksinmeyi daha geniş bir şekilde ele almak gerektiğine inanıyorum. En basit anlamıyla bile güvenlik gereksinimini fizyolojik gereksinimlerden hiyerarşik olarak ayırmak mümkün değil. Bir geyik bile su içmek için bulunduğu bir göle yaklaşırken önce kendisini tehdit eden bir tehlike olup olmadığını kontrol eder. Su gereksinimi ne denli öncelikli olursa olsun onun için yaşamını tehlikeye atmayacaktır. Öte yandan en basit anlamıyla güvenliğini sağlamaya yönelik denetim gereksinmesi, bunun ötesinde istikrarlı bir ortamda yaşamaktan kendi geleceğini belirlemeye yönelik kararlarda etkin olmaya değin çok geniş bir alanı kapsar. Dolayısıyla bu denli geniş bir gereksinim yelpazesini gereksinimlerin ikinci bir boyutu olarak algılamakta yarar görüyorum.

Fizyolojik gereksinimler ile denetim gereksinimi arasındaki ilişkiyi Kuzey Amerikalı yerli şefi Sealh'in "*deredeki son balığın*" zehirleneceği güne ilişkin kaygısında görebiliriz. Temel yiyeceği olan balıkların giderek yok olduğunu gören bir yerli, bugün yiyecek sorununun çözüldüğü olmasıyla rahatlayamaz. Bu durumun sürekliliğini sağlamak da en az o denli önemlidir. Modern toplumda, fizyolojik gereksinimleri çözüldüğü halde işsiz kalmak, yalnızlık çekmek gibi kaygılarla psikolojik sorunlar içine düşen ve fiziksel sağlığı bozulan bir çok insanın varlığı bu ilişkinin basit bir hiyerarşik ilişki olmadığını açıkça gösteriyor.

Denetim gereksinmesi ilk planda çevrede olup biteni anlama gereksinimi olarak ortaya çıkıyor. Bir bebeğin meraklı gözlerinde okuyabileceğimiz bu güdü, çocuklarda daha belirgin bir hale geliyor. Yetişkin insanlarda ise alınan eğitime göre köreliyor ya da çeşitli alanlara yönlenebiliyor. Ama her zaman gizemli olana, bilinmeyene yönelik bir merak içimizdedir. Bunun arkasında yatan şey, esas olarak yaşamımıza yön veren olguları kavrama ve bunları elimizden geldiğince belirleyebilme güdüsü. Bu şekilde kendimize daha istikrarlı ve güvenli bir gelecek yaratma çabası içine giriyoruz.

Bu düzeyde denetim gereksinimi insanın ruh sağlığı açısından da çok önemli. Çevresinde ne

Sonuçta bilgiyi ellerindeki gücü korumak için kullanan bir azınlık ve bu bilgiye daha çok manipüle edilmiş bir şekliyle ulaşan çoğunluk toplum içinde iki kutbu oluşturdu.

olup bittiğini bir şekilde açıklayamayan insan kendisine yön veremeyip, ruhsal açıdan dengesini yitiriyor. İnsanlar doğada olup biteni açıklayabilecek temel bilgileri birikteremedikleri binlerce yıl boyunca bu gereksinimi doğaüstü güçlere inanarak, kaderci bir bakış açısı geliştirerek karşıladılar. Kendi yaşamını belirleyen doğaüstü bir gücün

alakoyamazlar. Bu yüzden sürekli gerginlik gibi psikolojik sorunlar üst sınıflar dahil tüm toplumda bu denli yaygınlaşmıştır.

Kendi yaşamını etkileyecek kararların alınmasında etkin olmak bir ihtiyaç olarak belirirken, bunun bir adım ötesinde de insan kendisine nihai bir amaç belirleme gereksinimi duyar. Bu kimi insan için ulaşılması hedeflenen bir toplumsal konum olabileceği gibi, “tanrıya ulaşmak” ya da “cennete gitmek” gibi tümüyle dinsel bir hedef de olabilir. Geçmişte dinin önerdiği ahlaki değerler bu nihai amacı belirlemede çok yaygınken, günümüzde maddi hedefler insanları yönlendirmekte çok daha etkilidir.

Duygusal Gereksinimler

Birincil duygusal gereksinim sevmek ve sevmektir. Yeni doğan bir bebek annesinin sütü kadar onun sıcaklığına da gereksinim duyar. Memeli hayvanlarda dahi bu gereksinim deneylerle saptanmıştır. Sevgi görmeyen bebek ruhsal sorunlar yaşamaya başlar, sağlığını yitirir. İnsanda bunun ötesinde yaptıklarının çevresi tarafından onaylanması ve kendisinin o toplumun bir bireyi olarak kabul görmesi gereksinimi de ortaya çıkar. Ne kadar olgun ve bağımsız olursa olsun insanlar mutlaka başka insanlarla bağlantı içinde olmak ve onlarla yaşamlarını şu veya bu ölçüde paylaşma gereksinimi duyarlar. Bu, insanın kendisini diğer hayvanlardan ayıran tüm özelliklerinin onun toplumsal bir varlık olması sonucunda üretilmiş olmasından kaynaklanır. İnsanlar tek başına yaşıyor olsaydı dil ortaya çıkamazdı. Dil olmadan düşüncenin bu boyutta derinleşmesi olanaksızdı.

Bir toplumun bireyi olarak kabul gören ve sevildiğini hisseden birey bundan sonra saygınlık kazanma ve yakın ilişkiler geliştirme gibi gereksinimler duymaya başlar. Bu aynı zamanda kendi potansiyellerini gerçekleştirerek tatmin olmaya yönelmektir. Bu gereksinimler toplumdan topluma farklılık gösteriyor gibidir. Sözgelimi Yeni Gine'deki Arapeş'ler üretimde verimin düşmesi pahasına küçük bahçelerinde bir kaç aile birarada çalışırlar. Herkes kendi bahçesinde çalışmış olsa verimin artması olasıdır, ama onlar birbirleriyle daha yakın ilişkide olmak için ortak çalışmayı yeğlerler. Batılı toplumlarda ise yakın ilişkiler ikinci plana atılmaya, kişisel başarı öne çıkarılmaya çalışılır. Bu toplumlarda kendini gerçekleştirme denilince bir kollektif içinde ortaya

varlığına inanan insan, karşılaştığı zorluklar karşısında yanlış kararlar alıp yaşamını zorlaştırırsa dahi buna bir açıklama bulup vicdanını rahatlatılabilir. Çünkü verdiği yanlış kararlar dahi aslında ilahi bir güç tarafından belirlenmiştir ve onun “kaderi”dir.

İnsan, içinde yaşadığı dünyayı daha iyi açıklayabilecek bilgiyi biriktirdikçe akılcı bir şekilde düşünmeye başladı ve doğayla ilişkisini onu daha verimli ve üretken kılarak geliştirmeye çalıştı. Ancak bu arada toplumsal ilişkilerde katmanlaşma ve tahakküm ilişkileri ortaya çıktı. Bu tahakküm ilişkileri bilginin de belirli ellerde yoğunlaşmasına yol açtı. Bilgi, diğer insanlara onları manipüle etmek amacıyla sınırlı şekillerde iletildi. Bu, kimi zaman dinsel, kimi zaman da bilimsel dogmalar şeklinde yapıldı. Sonuçta bilgiyi ellerindeki gücü korumak için kullanan bir azınlık ve bu bilgiye daha çok manipüle edilmiş bir şekliyle ulaşan çoğunluk toplum içinde iki kutbu oluşturdu. Toplumun geleceğini belirleyen kararlar, gücü elinde tutan azınlık tarafından tüm toplum ya da ilahi güç adına verilirken, çoğunluk bu kararlara uymakla yükümlü oldu. Sonuçta da verilen kararlar doğayla insan arasında uyumlu bir ilişki geliştirmekten çok güçlülerin gücünü artırmaya yönelik olmaktadır.

Dolayısıyla içinde yaşadığımız toplumun en önemli çelişkilerinden biri de insanın kendi yaşamını denetleme gereksinmesine karşılık verememesidir. Günümüzde ekonomik olarak güçlü insanlar dahi ekonomik ve politik belirsizlikler içinde ileriye görmeye çalışırlar. Bunu yapabildikleri ölçüde kendi yaşamlarını belirleyebilirler, ama bu belirsizlikler bazen öyle bir boyuta erişir ki en güçlüler bile güçlerini yitirmekten kendilerini

çıkan başarıdan daha çok kişisel olarak ulaşılan bir başarı anlaşılır. Bu farklılıklar o toplumların geçirdiği kültürel gelişmenin sonucudur. Ancak evrensel bir bakışla sorunu irdeleyecek olursak, her kişisel başarı aslında kollektif bir çabanın ürünüdür. Tüm kişisel gibi görünen başarılar daha önce üretilenlerin kavranıp onun üzerine bir şeylerin koyulması ile gerçekleşir. Kendisinden önce üretilenleri yeterince kavramamış, kendisiyle aynı alanda çalışanlarla sağlıklı bir iletişim kurmamış bir kişinin başarılı olma şansı hiç bir toplumda yoktur. Dolayısıyla kendini gerçekleştirme aynı zamanda içinde yaşanan toplumla daha ileri bir bütünleşme sürecidir, ondan bağımsızlaşma değil. Ancak burada daha önce yapılanları aşma sürecinde kimi değer yargılarıyla çatışma içine girme sözkonusu olabilir. Bu ise toplumdan bağımsızlaşma değil, tersine toplumu daha ileriye götürme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Hatta kimi durumlarda böyle bir çatışma içindeki kişi o günkü toplumdaki saygınlığını tümüyle yitirebilir. Galile buna bir örnektir. Burada insanın bir nihai hedefe sahip olma ve kendi kararlarını verme gereksinimi ile toplumdaki

Çekirdek aile yapısı şimdiden iflas etmiş durumdadır ve insanların yakın ilişkilerde aradığı duygusal tatmini sağlayamamaktadır. Çünkü günümüzde bu tatmin sürekli olarak kendini yenilemeyi, yaşamı ve kendini daha derinden kavramayı gerektiriyor. Bunun ise hızla değişen bir toplumda birbirlerinden soyutlanmış çekirdek aile yapısı içinde gerçekleşmesi olanaksız.

saygınlık gereksiniminin keştiğini görebiliyoruz. Galile dünyanın yuvarlak olduğunu söyleyerek o günün değerleriyle çatışmaya girdi, böylece saygınlığını kaybetme pahasına nihai hedefinden vazgeçmedi. Daha sonra ölüm cezasına çarptırılacağını anladığı zaman boyun eğmiş olsa da uzun vadede saygınlık kazanmış oldu.

Yakın ilişkilerin kurulduğu en önemli alan belki de insanın kendisini yeniden ürettiği ilişkilerdir. Aşk ve karşı cinsle kurulan arkadaşlık burada yaşamsal bir gereksinim olarak ortaya çıkar. Çocuklarla kurulan ve onlara yaşam deneyimlerinin aktarıldığı yakın ilişkiler de bu sürecin bir diğer parçasıdır.

Günümüzün çekirdek ailesinde bu ilişkiler belirli kurallar, tabular ve ekonomik zorunluluklarla kısıtlanmış durumdadır. Geçmişte olduğu gibi çocukların büyükanneleri, dedeleri ve diğer akrabalarıyla yakın ilişki içinde onların deneyimlerinden yararlanması bile olanaksızlaşmıştır. 24 saati endüstriyel toplum tarafından denetlenen ebeveynlerin soyutlanmış olarak yaşamaları aile içi sorunları giderek artırmaktadır. Evliliklerin çoğu başarısızlıkla sonuçlanmakta ve eşler boşanarak yeni evlilik arayışı içine girmektedirler. Çekirdek aile yapısı şimdiden iflas etmiş durumdadır ve insanların yakın ilişkilerde aradığı duygusal tatmini sağlayamamaktadır. Çünkü günümüzde bu tatmin sürekli olarak kendini yenilemeyi, yaşamı ve kendini daha derinden kavramayı gerektiriyor. Bunun ise hızla değişen bir toplumda birbirlerinden soyutlanmış çekirdek aile yapısı içinde gerçekleşmesi olanaksız. Sürekli şartlamayı amaçlayan medyanın bombardımanı altında kalmak yerine, insanlar daha yaygın ve yoğun karşılıklı iletişim gereksinimi içindeler. Kadının toplumsal yaşamda etkin olarak yer almadığı dönemde erkekler çocuklara bakan kadınları evde bırakarak kahvelerde ve benzeri ortamlarda bunu yaşıyorlardı. Kadınlar ise komşularıyla yakın ilişki içindeydiler. Kadınların çalıştığı ve evdeki sorumlulukların daha eşit bir şekilde paylaşıldığı günümüzde ise ne kadın ne de erkek bu toplumsallaşma gereksinimini karşılayabiliyor.

Sağlıklı bir insan, fizyolojik gereksinimler arasında saydığımız seks gereksinimini de sağlıklı bir duygusal ilişki içinde karşılamaya çalışır. Ancak tüm ilişkilerin maddi bir temelde belirlendiği günümüzde bu konuda da bir çok kısıtlamalar ve sınırlar ortaya çıkar. Eşlerin ekonomik güçleri birbirine yakın değilse potansiyel sorunlar onları bekler. Böylece her kişi için seçenekler daha baştan sınırlanmıştır. Kadın, geleceğini güvenceye alacak bir eş arayışı içindedir. Erkek ise gelecekte tüketim çılgınlığıyla onu daha ağır bir köleliğe sürüklemeyecek bir eş seçmeye çalışır. Ama doğal olarak bu konuda kimse garanti veremez. Kimi kadın erkeğini daha fazla tüketime yönelterek kendi gücünü kanıtlar. Kimi erkek mutlu olmadığı halde nafaka ödeyerek yaşamayı göze alamadığı için yeni bir evlilik arayışına giremez. Kimi kadın ise tek başına ayakta duramayacağı için mutsuz bir evliliği sürdürür. Çocukların durumu başka

kaygılar yaratır. Sonuçta duygusal açıdan tatminkar evlilikler oldua seyrekler.

Gereksinimlerin Karşılanacağı Bir Toplum

Ortaya koyabildiğimiz kadarıyla gereksinimlerin karşılanabileceği bir toplum nasıl olmalıdır? Her şeyden önce böyle bir toplum yalnız fizyolojik gereksinimleri gözetken değil gereksinimlerin üç boyutunun da bütünlük içinde ele alındığı bir toplum olmalıdır. Ekonomik kaygıların belirleyici olduğu ve günün en büyük kısmının işyerinde çalışmakla geçtiği bir toplum böyle bir bütünlüğü sağlayamaz. Maddi gereksinimler, duygusal gereksinimlerin de karşılanacağı bir ortamda tatmin ediliyorsa insan mutlu olabilir. Kendi yaşamını denetleme gereksinimi de aynı zamanda karşılanmak durumundadır.

Üretim rekabetçi değil, karşılıklı dayanışma ve işbirliği ortamında gerçekleşmesi insanların kendilerini o topluma ait hissetmeleri açısından bir önkoşuldur. Ancak böyle bir ortamda herkes kendisini gerçekleştirmek için daha fazla güdülenecektir. Çünkü kendini gerçekleştirmek sonuçta toplumsal birikimi daha ileriye götürmektir. Böyle bir üretim ortamı, bilgi ve deneyimlerin sınırsız bir şekilde paylaşımını sağlayarak daha mükemmel tekniklerin üretilmesini de kolaylaştıracak ve maddi gereksinimlerin daha az çalışmayla daha yüksek kalitede karşılanması da mümkün olacaktır.

retime katılım önemli olmakla birlikte, kendi geleceğini belirlemek en az o denli önemlidir. Bu açıdan mevcut bilgi birikiminin herkese açık olması ve toplumun geleceğini belirleyen tüm kararların herkesin doğrudan katılımıyla alınması, insanın içinde yaşadığı topluma yabancılaşmaması için önkoşuldur. Kararların alınma süreci gerek bilgilenme açısından gerek tartışma içinde yer alma açısından ne denli açık ise bireyler verilen kararları o ölçüde kendi kararları olarak görürler. Dolayısıyla kararların alındığı birimler yüz yüze ilişkilere olanak verecek boyutta olmalıdır. Karar alma süreci de her bireyin katılımına olanak verecek şekilde olmalıdır.

Bunun ötesinde her bireyin gereksinim duyduğu nihai hedef toplumsal olarak paylaşılan bir hedef ise çok daha fazla güdülenme yaratır. Bu anlamda gerek yerel toplulukların gerek tüm insanlığın paylaştığı etik değerlerin tartışılması ve

derinleştirilmesi her bireyde daha ileri boyutta bir tatmin yaratacaktır. Günümüzde bu gereksinim yapay bireysel hedefler yaratılarak karşılanmakta ve çoğu kez hayal kırıklığıyla sonuçlanmaktadır. Yaşanan hayal kırıklıkları da insanları dinsel ya da doğaüstü inançlara yöneltmektedir. Oysa insanlığın ortak hedeflerinin herkesin katılımıyla sürekli olarak tartışıldığı bir ortam hem insanların karakterinin gelişimi açısından hem de bireylerin kendi yaşamlarına bir amaç koyarak anlamlandırmak açısından çok önemlidir.

Sonuç

Her ne kadar insanı insan yapan özellikler ve gereksinimler bu boyutta bir yazıya sığmayacak kadar derin bir konuya da bunu olabildiğince bütünlüklü olarak açmaya çalıştık. Bu konunun anlaşılması birey olarak kendimizi anlamının ötesinde, toplumsal bir varlık olarak daha sağlıklı ve mutlu bir yaşama nasıl ulaşabileceğimizi kavramamız açısından da önemsenmeli. Özgürlükçü ve adil bir toplum yaratmayı hedefliyorsak bunu insanın yapısını kavramadan gerçekleştirmemiz olanaksız.

Gereksinimlerimize mekanik ve doğrusal bir bakış bizim toplumsal değişime bakışımızı sınırlar ve kısırlaştırır. İnsandaki potansiyeli görmemizi engelleyeceği gibi maddi gereksinimlerin karşılanmasıyla duygusal gereksinimlerin de otomatik olarak karşılanacağı gibi yanılgılara sürükler. Dolayısıyla gerek fizyolojik gerek yaşamımızı denetlemeye yönelik gerek duygusal gereksinimlerimizi bütünlüklü olarak çözümlememiz ve böyle bir perspektifle ileriye bakmamız gerekiyor. Tüm bireylerin insani gereksinimlerinin karşılanacağı bir toplum için mücadeleyi ancak böyle başarabiliriz.

Kaynakça

1. Abraham H. Maslow, "Motivation and personality", New York : Harper & Row, 1970, 2. baskı
2. Abraham H. Maslow, "Toward a psychology of being", New York : J. Wiley & Sons, 1999, 3. baskı
3. Abraham H. (Abraham Harold) Maslow, "Future visions : the unpublished papers of Abraham Maslow" edited by Edward Hoffman, Thousand Oaks : Sage Publications, 1996.
4. Erich Fromm, "Man for himself : an enquiry into the psychology of ethics", London : Routledge & K. Paul, 1960.
5. Alan Gewirth, "Self-fulfillment", Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1998.